

Sor került e fejezetben a kórus-, a néptánc-, a népművészeti és a színjátszó-mozgalom, valamint a „vizuális amatőr mozgalom” eredményeinek ismertetésére, egybekötve ezek problémáinak alapos elemzésével.

A könyv elkészítéséhez felhasznált gazdag tényanyag, az egzakt vizsgálati módszerek alkalmazása lehetővé teszi a szerzők számára, hogy ifjúságunk kulturális magatartására, tevékenységében érvényesülő főbb tendenciákra általános érvényű következtetéseket fogalmazzanak meg.

Meggyőzően bizonyítják, hogy ifjúságunk kulturális magatartásában az *aktivitás* és az *alkotó jelleg* van növekedőben. Előtérbe azok a tevékenységi formák kerültek, amelyek szoros közösségi együttműködést, a társas együttlétet igénylik. Életmódjukban, magatartásukban, ízlésükben az ifjúsági jelleg hangsúlyozottan jut kifejezésre. Kulturális tevékenységüknek belső, tartalmi színvonala, esztétikai értéke is fejlődött.

Ugyanakkor felteszik a kérdést: ha az ifjúkor az életmód, a kulturális magatartás, szokásrend kialakulásának meghatározó periódusa, kihasználjuk-e a benne rejlő lehetőségeket, a nagy fokú dinamizmust, aktivitást, a közösséghez való kötődés igényét, hogy így kimozdítsuk, előbbre vigyük a kultúra útján azokat a rétegeket is, akik a kedvezőtlen környezeti hatások, vagy az alacsonyabb iskolázottságuk miatt a kulturális igénytelenség szintjén megrekedtek.

A szerzők utalnak a művelődési intézmények lehetőségeinek, módszertani kultúrájának fogyatékoságaira, amely akadályozza, hogy ifjúságunknak ezeket a rétegeit is bevonja a művelődés áramlatába, igényeket ébresszen bennük a kultúra iránt. Hiányolják, hogy az ifjúsági szervezet sem találta meg még a helyét az ifjúság művelődésében.

Végző összegezeként a szerzők úgy látják, hogy az ifjúság kulturális magatartásában végbemenő változások, útkereső törekvéseik, igényeik fejlődése, olyan folyamat, amely társadalmunk objektív feltételei között a pozitív kibontakozás felé vezet.

A könyv nemcsak a hivatásos közművelődési szakemberek, az ifjúság nevelésére hivatott pedagógusok, ifjúsági vezetők számára hasznos olvasmány. A vizsgálatok gazdag adattára, a levont, vagy további elemzés során levonható következtetések, ezek tükrében feltáruló problémák, gondok, magukban rejtik a feladatok megfogalmazásának a lehetőségét mindazok számára, akik az ifjúság kulturális fejlődéséért, művelődéséért hivatásuknál fogva, vagy társadalmi helyzetük, elkötelezettségük révén felelősek, illetve felelősséget éreznek.

Timár István

HANDBOOK OF CURRICULUM EVALUATION

A tantervi értékelés kézikönyve

Szerkesztette *Arieh Lewy*

Párizs, New York 1977. UNESCO – Longman Inc. 132 oldal

A kézikönyv, mint műfaj, legfőbb erénye lehet – bármely témában íródjon is –, hogy tömör, világos, közérthető alapismereteket közöl az adott tudományágról. Ezek az ismeretek a szerzők, szerkesztők elképzelései szerint valamilyen rendszerben jelennek meg a könyvben, de a további tájékozódást megkönnyítő szakirodalmi utalások jelzik a témával kapcsolatos egyéb állásfoglalásokat, az esetleges ellentétes véleményeket.

Az UNESCO gondozásában kiadott tantervi értékelés kézikönyve mindenben megfelel ezeknek a kívánalmaknak. A szerkesztő gondosan ügyelt arra, hogy a soknemzetiségű szerzőgárda a témával kapcsolatos mondanivalóját ugyanazon az elv alapján fogalmazza meg. Így a kézikönyv bevezetőjében említett szempontok végigkövetése nem okoz gondot az olvasónak. Ugyanakkor utalásszerűen és

bibliográfiai jegyzetek formájában mindig találkozunk a tantervi értékelés kérdéseit másképp megítélő, más szemszögből megközelítő nézetekkel is. Mivel egy viszonylag új, sok vonatkozásban még gyerekcipőben járó tudományterületről van szó, ez mindenképpen szükséges a témában elmélyedni kívánó olvasónak.

A kézikönyv kimondott célja, hogy a tantervi értékelés terén elért elméleti eredményeket és gyakorlati tapasztalatokat alkotó módon összegezze. A bevezető fejezet elméleti alapvetése végigvonul a többi fejezet részletesebben kifejtett mondanivalóján. Ez utóbbiakban nyílik alkalmuk a szerzőknek, hogy saját kutatási tapasztalataikkal, a hazájukban folyó tantervi munkálatokkal illusztrálják, megerősítsék, magyarázzák azokat az elméleti megállapításokat, amelyeket a bevezető fejezet szerzője – Arieh Lewy, a kötet szerkesztője – kifejtett.

Mindenekelőtt a tanterv (curriculum) fogalmának a könyvben használt meghatározása volt szükséges, hiszen csak ebből indulhat ki a tantervi értékelés definíciószerű kifejtése. A teljesen logikus és közérthető terminológiai bevezetés keretében a fejezet szerzője megindokolja, hogy szerinte miért szükséges a tantervfejlesztés és a tantervi értékelés különválasztása. Ezzel a különválasztással a tantervi értékelés két fontos szerepe (mint a tantervfejlesztés egész folyamatában jelenlevő mozzanat és mint önálló kutatási terület) nem tűnik el, sőt a további fejezetek e két funkció alapján rendszereződnek.

A tantervet Lewy olyan programnak tekinti, amely különféle *oktatási anyagokat* tartalmaz. Ezek: a program tartalma, az oktatás eszközei, a tananyag felépítése, tanítási stratégiák, a különféle szervezeti formák, a pedagógus szerepe. Az ilyen összetevőkkel értelmezett tantervek értékelésének háromféle elméleti modelljét sorolja fel a szerző. Tyler jólismert modellje szerint az értékelés annak vizsgálata, hogy a kívánt célokat elértük-e vagy sem. *Scriven* értékelés-definíciója (az adott tantervi egység pozitívumainak vizsgálata) vezetett el a formáló-segítő és az összegező értékelés tantervméleti alkalmazásához. Végül *Atkin* egy újabb szemponttal járult hozzá a tantervi értékelés fogalmának gazdagításához: az értékelésnek akkor van értelme, ha eredményei a döntéseket befolyásolhatják, vagyis ha az értékelést végzők a folyamat közben nyert adatok alapján aktívan beleszólhatnak a döntésekbe.

Mindezek az elméleti modellek eklektikus módon ötvöződnek a tantervi értékeléssel foglalkozó tanulmányokban. Célszerűnek látszott ezért a tantervi értékelést hat olyan szemszögből megragadni, amelyek az említett modellekből valamilyen gondolatot tartalmaznak:

1. *A tanterv kialakításának időszakában végzett értékelés:*
 - az általános célok meghatározása
 - tervezés
 - kipróbálás
 - kísérleti tanítás
 - megvalósítás
 - a tanterv minőségének állandó szintentartása, ellenőrzése
2. *Az értékelni kívánt tantervi egység mint egész hatékonysága*
3. *A tantervi értékelés kritériumai:*
 - eredmények
 - folyamatok
 - különböző pedagógiai stb. kritériumok
4. *Az értékelésben felmerülő adattípusok:*
 - különböző szakemberek, a tantervet használók véleménye
 - mint az értékeléshez felhasználható adat
 - a folyamat megfigyeléséből nyerhető adatok
 - a tanulói teljesítmények értékelése mint a továbbiakhoz felhasználható adat
5. *Az adatok összegezésének módjai (mennyiségi és minőségi elemzés)*
6. *A tantervi értékelés szerepe:*
 - a program elemeinek kiválasztása
 - a program elemeinek módosítása
 - a program használatának elősegítése

Ezek figyelembevételével áll össze a tantervi értékelés fogalma: a tantervi értékelés lényegét tekintve információk biztosítása annak érdekében, hogy a tantervfejlesztés különböző lépcsőfokainak

döntéseit megkönnyítse. Ezek az információk vonatkozhatnak a tantervi programra mint egészre, de egyes alkotórészeire is. A tantervi értékelés magában foglalja a kritériumok kiválasztását, az adatok összegyűjtését és elemzését is.

E bevezető fejezet után a kötet második részében a tanterv kialakításának időszakában végzett értékelési folyamatok, eljárások tárgyalása következik. Ez tulajdonképpen a tantervi értékelés egyik szerepének részletezése. Itt az egyes szerzők célja az, hogy az adott tantervfejlesztési feladatban felmerülő, az értékeléssel szorosan összefüggő kérdéseket részletesen körüljárják. Szinte mindegyik fejezet esetében azt jelenti ez, hogy bemutatják a legjellemzőbb értékelési eljárásokat. Az egyes tantervfejlesztési szakaszokban ugyanis más-más értékelési technikák alkalmazhatók sikerrel. A 3. fejezetben például *B. S. Bloom* az oktatási anyagok előzetes kipróbálásának formáló-segítő értékelését, három fő adattípus segítségével tartja megvalósíthatónak. *A tantervet használók véleménye, ítélete* kérdőívekkel, interjúkkal, rangsor-skálákkal tudható meg. *A megfigyelésből nyert adatok* a tanítási-tanulási szituációk értékelését segítik. Végül a helyesen összeállított *tesztek, a szóbeli vizsgák* eredménye megmutatja, hogy a tantervi program megfelelő alkalmazása esetén milyen tanulói változásokkal számolhatunk. Hasonlóképpen az értékelési eljárásokra koncentrálnak *W. Harlen* a 6. fejezetben, a tanterv általános bevezetésének, *megvalósításának* feladatairól szólva. Ebben a tantervfejlesztési szakaszban az egyik legfontosabb a program végső formájának ellenőrzése. Ehhez adatok szükségesek – többek között – a célmegfogalmazásokról, a pedagógusok szerepéről, az osztálytermi interakciókról stb. A szerző részletesen felsorolja azokat a forrásokat, amelyekből a tantervet értékelő szakemberek ezeket az adatokat nyerhetik. Az értékelésnek a *kísérleti tanítás* szakaszában játszott szerepét foglalja össze az 5. fejezetben *Báthory Zoltán*. A különböző értékelési eljárások bemutatása jó alkalmat kínál *e tantervfejlesztési lépcsőfok és a kipróbálási szakasz* összehasonlítására, amit a szerző meg is tesz, kiemelve – többek között – az értékelés céljából, módszereiből, a nyert adatokból adódó eltéréseket.

A kötet harmadik része részletesen ismerteti azokat a speciális módszereket, amelyek a tantervi értékelés szükségleteit elégítik ki. Ezzel a tantervi értékelés mint kutatási terület kerül elemzésre. Látványosan a második részben már érintett módszerek elismertése történik, de olvasás közben felfedezhetjük, hogy más szempontú és kutatómódszertanilag részletesebb összefoglalásról van szó.

A fejezetek egyik része a neveléstudomány más területein már régóta használatos kutatási módszereket tárgyal a tantervi értékelés szempontjából. Ilyen például a megfigyelési technikák kitűnően összefogott, példákkal illusztrált ismertetése a 9. fejezetben, *E. A. Yoloye* tollából. Találkozunk azonban kevésbé elterjedt módszerekkel is. A 8. fejezet – *G. Leide* munkája – a különböző szakemberek, a tantervet használók véleményével mint az értékelésben felhasznált adattípussal foglalkozik: hogyan használható a különböző hozzáértő szakutódók véleménye; milyen kérdezői technikákkal lehet kutatómódszertanilag objektív adatokat nyerni szubjektív megnyilatkozásokból. Ugyancsak érdekes adatforrás az adott tantervi programot használó tanulók környezete: a szülők, tanárok, a közösség.

A 11. fejezetben *M. L. Soto* több okot is felsorol, amelyek miatt a tantervi értékelésben hasznosak lehetnek az ilyen adatok. Egyrészt a már kialakított program hatással van a tanulón kívül a szűkebb környezetére is. Másfelől a tervezés időszakában a szülők, tanárok támogatása sokat jelenthet a tanterv sikeres kialakításában, általános használatában, hiszen jórészt tőlük függ a hatékonysága. A szülők, tanárok arról is szolgálhatnak információval, hogy milyen eredményeket érnek el a tanulók. Ezek alapján az értékelésben felhasználható háromféle adatcsoporttal foglalkozik a fejezet: milyen elvárásaik vannak a tanároknak, szülőknek az oktatással kapcsolatban; milyen hatással volt rájuk az új tanterv, ill. elfogadták-e; megítélésük szerint hogyan reagált a tanuló az új programra.

Az itt érintett néhány témán kívül a kötet további lényeges információkat nyújt a tantervi értékelésről. Ennek mélységére utal a részletes név- és tárgymutató is. A függelékben megtalálhatjuk a szerzők rövid életrajzát.

Szabolcs Éva